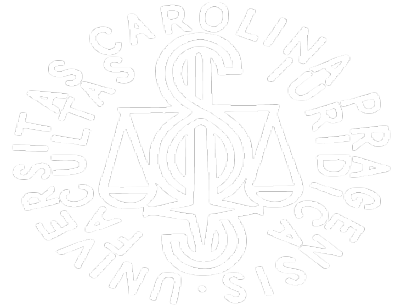
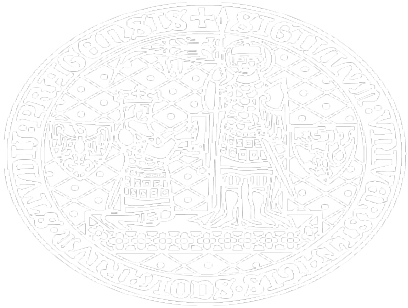

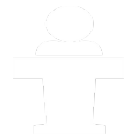

UNIVERZITA KARLOVA
Právnická fakulta

Modernizační trendy práva v nejstarších moravských a českých právních památkách

08.11.2021

Doc. JUDr. Jiří Šouša, Ph.D.

Počet stránek

Úvod

- Modernizační trendy práva - vybrané normy a instituty, jež bychom z dnešního pohledu mohli považovat za ve své době posun v podobě právního řádu
- Právní řád není statický – ani v době, kdy hlavním pramenem práva byly právní obyčeje
- Právní historie poskytuje metody právní práce, třídí právní myšlení, ukazuje vývojové tendence a rovněž skutečnost, že se pozitivní právo může změnit
- Inspirace pro rekodifikace a význam právních principů z minulosti
- Kvalita právního řádu českých zemí
- Oboustranný transfer idejí a norem

- Většina nejstarších právních dokumentů z českých zemí se nedochovala v originále
- Projev panovnické normotvorby a prosazování křesťanských zásad do státní normativity
- právo je zpočátku v zásadě obecné, jednotné pro všechny místní obyvatele společné právo ius slavicum založené na místních obyčejích doplňovaných nařízeními panovníka. Z tohoto práva formou privilegií udělovány výjimky určitým jednotlivcům nebo skupinám osob – cizincům princip personality práva dle původu, církvi apod.
- Později se partikularizuje podle principu sociální personality a dělí se na zemské (šlechtické) a práva zvláštní (městské, církevní, horní, viničné apod.). Práva zvláštní upravovala určité právní poměry vznikající z určité činnosti či právní poměry skupin obyvatelstva

Zákon sudnyj ljudem

- Mojmirovský stát jako první státní útvar na území českých zemí
- Převážně obyčejové právo, dokumenty zasahující do práva Nomokánon – modernizační prvek terminologický a rovněž transfer morálky a práva
- Zákon sudnyj ljudem
- 9. století
- Určen laikům – nikoliv duchovním – 32 článků především necírkevního práva
- Kazuistická právní úprava různých právních odvětví

Zákon sudnyj ljudem

- Kusý, kazuistický, není příliš dobrá systematika, vedle světských sankcí i církevní
- Modernizační trendy:
 - A) mírnější než byzantský vzor u sankcí – peněžitě tresty, vyhnanství
 - B) křesťanské hodnoty – zákaz sňatků mezi příbuznými, monogamie, zvýšená ochrana náboženských míst (hl. kněžiště) a osob duchovenského stavu
 - C) postih svémoci
 - D) vymezení svědků jako osob, které vnímali skutečnost svými smysly
 - E) přísnější postih recidivy
 - F) akcent osoby blízké při svědectví
 - G) Postih křivého obvinění

Výsady knížete Boleslava II. pro biskupa Vojtěcha

- Kolem 992
- Vliv křesťanství – privilegia pro biskupa ze strany světské moci
- Právo rozvádět manželství neodpovídající svátosti manželství (mezi příbuznými)
- Právo vybírat církevní poplatek
- Právo zakládat kostely

Dekreta Břetislavova

- Kolem roku 1039 vyhlásil kníže Břetislav
- Kazuistické
- Právo manželské, procesní, trestní a organizace správy
- Snaha prosadit křesťanské zásady v právním řádu přemyslovského knížectví

Dekreta Břetislavova

- Rodinné a manželské právo
- Monogamie založená na svátosti manželství a její kanonické formě – dodnes monogamie součástí právního řádu ČR
- Zákaz rozvodu – rozluka pro katolíky možná až od r. 1919
- Zákaz cizoložství a umělého přerušení těhotenství
- Ochrana žen před bitím a trýzněním manželem – boží soud

Dekreta Břetislavova

Úprava procesu a hradských úředníků

Zákaz pohřbívání mimo vyhrazená místa

Stanovení délky pracovního týdne

Vymezení zvlášť závažných deliktů, které stíhány z úřední povinnosti

Statuta Konrádova

- Cca 1189, dochovala se znění pro tři moravské údělly – znojemský, brněnský a břeclavský ve verzi z 13. a 14. století
- Kompromis mezi panovníkem a feudály, právo těsně předtím, než se podařilo překonat feudální rozdrobenost
- Sepsání obyčejového práva – vliv církevního práva, bible, vliv z říše, lze vysledovat analogické normy a principy v dobových předpisech v říši

Tendence

- 1) - Církevní morálka v právu světském
- 2) Stanovení limitů činnosti tehdejších úřadů hradských – snaha omezit svévoli zejm. procesními formalistickými pravidly i svépomocí stran
- 3) Zajištění šlechty

Modernizační trendy

- A) zajištění postavení šlechty – podle některých autorů zakotvení lenní soustavy
- B) stanovení kautel postavení komorníka jako osoby chráněné panovníkem – jinak soukromoprávní charakter trestního práva
- C) snaha omezit svémoc při hrdelním trestání zloděje
- D) snaha prosazovat vedle ordálů jako důkazy svědectví – vliv bible
- E) osvobození nemajetných osob od soudního poplatku

- Deuteronomium 19:16 Povstane-li proti někomu zlovolný svědek, aby ho nařkl z odpadnutí od Hospodina,
- Deuteronomium 19:17 postaví se oba muži, kteří mají spor, před Hospodina, před kněze a soudce, kteří tam v těch dnech budou,
- Deuteronomium 19:18 a soudcové případ dobře vyšetří. Zjistí-li, že je to křivý svědek, že nařkl svého bratra křivě,
- • Deuteronomium 19:19 učiníte jemu, jak on zamýšlel učinit svému bratru. Tak odstraníš zlo ze svého středu.

Modernizační trendy ve Statutech Konráda Oty

- A) zajištění postavení šlechty – podle některých autorů zakotvení lenní soustavy
- B) stanovení kautel postavení komorníka jako osoby chráněné panovníkem – jinak soukromoprávní charakter trestního práva
- C) snaha omezit svémoc při hrdelním trestání zloděje
- D) snaha prosazovat vedle ordálů jako důkazy svědectví – vliv bible
- E) osvobození nemajetných osob od soudního poplatku

- Exodus 22:25 Jestliže se rozhodneš vzít do zástavy plášť svého bližního, do západu slunce mu jej vrátíš,
- Exodus 22:26 neboť jeho plášť, kterým si chrání tělo, je jeho jedinou přikrývkou. V čem by spal? Stane se, že bude ke mně úpět a já ho vyslyším, poněvadž jsem milostivý.

Modernizační trendy ve Statutech Konráda Oty

- F) nové prvky týkající se ordálových důkazů
- G) rozlišení závažnějších a méně závažných deliktů
- H) účastenství trestáno stejně jako pachatelství či spolupachatelství
- i) omezení případů konfiskace majetku
- j) individualizace trestní odpovědnosti – omezení krevní msty a konec kolektivního trestání
- K) snaha oslabit odúmrt' panovníka
- L) limity úřední pravomoci
- M) snaha omezit povinnost nestojte
- N) ochrana poslední pokojné držby
- O) zásady řádného procesu

Výsady Soběslavovy pro pražské Němce

- 1174 – 1178
- Princip personality
- Privilegia pro obyvatele německé obchodnické osady x čl. 11 prvek teritoriality
- Kolizní normy

Závěr

- Moderní právní instituty bývají spojovány s demokratickým a právním státem, vzdáleněji s pandektistikou a kodifikacemi 19. století, teoreticky jsou pak jejich kořeny odkazovány na římské právo (ovšem především právo justiniánské a jeho výklad glosátory a komentátory).
- Řadu elementů však lze nalézt již v nejstarších právních památkách čerpajících z obyčejového práva, metamorfóz transferu norem a idejí ze zahraničí i z židokřesťanské náboženské tradice.
- Právní řád ČR tak může navazovat na pozitivní úpravu a zkušenosti z minulosti.

Děkuji za pozornost

PRÁVNICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

doc. JUDr. Jiří Šouša, Ph.D.